

lentkeznek. Így a vezetés rendkívül összetetté, bonyolulttá válik, olyan társadalmi tevékenységgé, amely nemcsak tudást feltételez, hanem tehetséget is.

Folytathatók még a kibernetika vezetélméletéből levezethető gyakorlati, módszertani elvek listáját. Tovább részletezhetők az ezekkel az elvekkel kapcsolatos elvárásokat. A fentiekre szorítkozva azzal zárjuk, hogy ezek az alapelvek kölcsönviszonyban vannak egymással, s emellett más elvekkel is kiegészülnek. A kiegészítő elvek a társadalmi jelenségeknek és főképp a vezetésnek más szempontokból történő jellemzéséből származnak. Hivatkozhatnánk például a vezetés politikai elveire: a demokratikus centralizmus, a kollektív munka, az egyseges vezetés elvére és így tovább.

A princípiumok e két csoportja között nincs sem ellentétes, sem egymást kölcsönösen kiegészítő viszony. A vezetés kibernetikai alapelvei nem helyettesítik a politikaiakat és viszont. Akár a kibernetika, akár a politikatudomány szögéből fogalmazzuk meg a vezetés alapelveit, követelményeik rendszerében határozzák meg a vezetéset és növelik általános hatékonyságát.

Ion Irimie

A JÖVŐKUTATÁS NEMZETISÉGI VONATKOZÁSAI

A jövő kutatás rövidesen Bukarestben összeülő III. nemzetközi értekezlete — minden bizonnyal — a mi közvéleményünk figyelmét is fokozottabban erre a tudományra tereli, amely fiatalsága ellenére nem csupán a szakemberek, hanem a nagyközönség körében is világszerte élénk érdeklődést váltott ki.

Mi ennek a sikernek a titka? Valamilyen új divatos irányzat térhódításáról, avagy egy alapvető emberi szükségletnek, magából a „condition humaine”-ből fakadó törekvésnek a mai tudományos fejlődés biztosította korszerű megnyilvánulásáról van szó?

A jövő sohasem volt közömbös az ember, a különböző társadalmak számára. Jósok, próféták és váteszek, bölcselők és utópisták fürkészték már letűnt századokban a holnap titkait, hogy a maguk módján választ keressenek a kínzó szorongástól, illetve az éltető reményektől fűtött kérdésre: mit rejteget méhében az idő?

Ernst Bloch szerint az ember — per se ipsum — *gondolkodó, jövő felé tekinthető, a holnapokat anticipáló lény, s ebben a felfogásban a jövő az emberi lét sajátos dimenziójaként jelenik meg.* Az állatvilág a jelenben él. Sem a múlt, sem a jövő nem létezik számára. Az állatlélektan kimutatja ugyan az emlékezet bizonyos elemeit, kétségtelen azonban, hogy csak a homo sapiens képes a múlt felidézésére és tudatosítására. Amí pedig a jövő távlatában és ígézetében való létezését illeti, ez nemünk kizárólagos tulajdonsága. Ebben az antropológiai megközelítésben a jövővárás — mondhatni — hagyományos magatartás, újak viszont azok a lehetőségek, amelyekkel a mai emberiség a jövő megismerésében és megterve-

zésében rendelkezik. Ezek a lehetőségek ugyanakkor új szükségletekkel, érdekekkel szerves összefüggésben mutatkoznak. Robert Jungknak nyilván igaza van, amikor a bizonytalanságot és a félelemérzetet a jövőkutatás ösztönzői közé sorolja, mi pedig hozzátehetjük, hogy ezek a stimulensek ma serkentőbbek, mint valaha.

A prognosztika történészei megállapították már, milyen szerepet játszott az atomkatakizma veszedelme, a környezetszennyeződés s ennek további növekvő fenyegetése a harmadik évezred küszöbére jutott emberiség jövőt kémlelő orientációjában. Alvin Tofflernek köszönhetően felismerhettük a „jövő sokkjának” több irányban érvényesülő hatását, azokat a lehetséges válaszokat, amelyekkel a „felgyorsult idő”-ben élő mai ember reagál a befogadóképességét végletesen megterhelő, egymást követő változásokra. A téves feleletek („nincsen új a nap alatt”; szűk szakosodás; maradiság; a jövő képének leegyszerűsítése) bírálatával együtt Toffler kifejti, hogy a jövő jelenünk ellen intézett inváziójával kapcsolatos egyetlen megfelelő magatartás: a jövőtudat kialakítása lehet.

Mindez azonban csak az érem egyik oldala. Kétségtelen, hogy a jövőkutatás tüneményes karrierje nemcsak s nem elsősorban a szorongással magyarázható. Pozitív értelemben kell számolnunk a huszadik század utolsó évtizedei emberének hatékony erőfeszítésével a jövő ellenőrzésére. E tényleges, illetve virtuális hatalmat a társadalmi fejlődés törvényszerűségeinek tanulmányozása, a múlt, a jelen s a jövő dialektikus kölcsönhatásának felismerése, a tudományos előrelátás módszertanának kidolgozása s végül, de nem utolsósorban a cselekvő történelemalkítás forradalmi tényezője szavatolja.

*

A társadalmi prognózis „jövő felé nyitott ablak”-án át mindenekelőtt a termelőerők fejlődésére figyelmeztünk, hogy meghatározó (de nem kizárólagos) szerepükkel számolva, a maguk összetettségében derítsük fel a társadalmi viszonyok módosulását. A társadalmi előrelátás reflektorfénye bevilágítja tehát a komplex rendszerként felfogott egész társadalmi valóság várható változásait. E fényzórá sugara persze erősebben vagy gyengébben villantathatják fel — rövidebb, illetve hosszabb távon — a rendszer alkotórészeit, a társadalmi mozgás folyamatait anélkül, hogy egyetlen vonatkozást teljesen árnyékban hagynának. Nyilván, nem kerülhetik el a nemzeti-nemzetiségi létet, az etnikumközi viszonyokat sem. Sőt, tekintettel e valóságterület fajsúlyára és fontosságára, hosszasan és élesen kell azt megvilágítaniuk.

Ebben az összefüggésben, a nemzeti-nemzetiségi relációk előrejelzése az általános társadalmi futurológia szerves részét alkotja, a szakosodás jegyében azonban viszonylag független kutatásként művelhető. A specializálódás nem zárja ki, hanem egyenesen megköveteli a különböző, érdekelt kutatási ágak képviselőinek (szociológusok, demográfusok, közgazdák, társadalompszichológusok) együttműködését, ami a prognózis minden vonatkozásában elengedhetetlen követelményként jelentkezik. A nemzeti-nemzetiségi jövőkutatás rész-jellege egyébként csak viszonylagos. A maga hatáskörében ugyanis kiterjed a nemzeti-nemzetiségi lét összes lényeges elemeire, hogy ebben a teljességben vizsgálja e történeti-etnikai közösségek holnapját. Még tovább szűkítve a kört, most már a romániai magyarság jövőjét érintő kutatásról szólva, első megközelítésben azt mondhatnók, hogy fő feladatát a szocialista nemzetiség ismérveit alkotó sajátosságok lehetséges metamorfózisainak a felvázolásában, „megtervezésében” és tevőleges irányításában jelelhetjük meg. E kutatás és „tervezés” eszmei vezérfonalát az RKP Országos Kon-

ferenciájának a szocialista nemzet felvirágoztatásáról és a nemzeti kérdéstről szóló határozatában találjuk. A határozatban foglalt prognózis a sajátos jelleg megőrzése és a hangsúlyozódó közeledés dialektikájának összefüggéseiben vetíti előre a román szocialista nemzet és az együttélő, teljes jogegyenlőségnek örvendő nemzetiségek közös jövőjének távlatait.

A nemzetiségi jövő felderítése a tudományos jellegű jövőkutatás egyik válfaja, s a mi esetünkben e vizsgálódások növekedési-módszertani válságának feltételei között vár kidolgozásra. A válság felszámolására irányuló erőfeszítések a társadalomtudományok pásmáján bontakoznak ki, ám képviselői nem mulasztják el az egybevetéseket a jövőjelzés *tudomány előtti* szakaszaival (a próféciák, az „aranykor“ felidézése, az eszkatologikus látomások, az „ezerestendős istenország“ khiliasztikus hite, a középkori eretnekmozgalmak messianizmusa, a korai és az újabb utópiák, a humanista jövőábrándok). A jövőkutatás története éppúgy a folytonosság és a szakítás dialektikáját példázza, mint az eszmetörténet más fejezetei. Ez az összefüggés — nyilván — a nemzetiségi jövőkutatásra is vonatkozik.

Tekintsünk tehát vissza az előzményekre.

Egy régebbi tanulmányában Balogh Edgár behatóan elemzi a halálfélelem motívumát a magyar szellemiségben. Rámutat arra, hogy míg a szabadságharc leverésének, az abszolutizmus nyomásának feltételei között a magányérzet az elhagyatottság kínzó élményét erősíti fel, a kiegyezés, de főként a berlini kongresszus után ez a szigetérzet a magyar felsőbbrendűség tudatává változik, és a harmincmillió magyar kompenzációs vágyálmával az uralkodó osztályok politikáját igazolja (Balogh Edgár: *Halálfélelem a magyar ideológiában*. Korunk, 1936. 187—192.). Hiába figyelmeztet Mocsáry Lajos, hogy az önálló magyar állam léte és jövője nem biztosítható a nemzetiségekkel való „jó békesség“ nélkül, felhívása pusztába kiáltott szó marad. A magyar feudális-tőkés rendszer vezető körei a nagy-német Drang nach Osten támogatásában, nem pedig a nemzetiségek követeléseinek kielégítésében látták jövőjük zálogát. Ez a nemzetvesztő politika tölti el keserűséggel, pesszimizmussal Ady Endrét, akinek költészetében újra megjelenik az úri Magyarország, a dzsentri vétkeinek ostromozásával párosul, hogy a bűntudat s a bűnhődésvágy katarziszát provokálja ki. A nagy Ugar halotti csendje és a „fél-emberek, fél nemzetecskék“ bús Duna-tája kiváltotta fájdalom azonban reményteljes bizakodásba, optimizmusba csap át az „új vizeken“ járó Adynál, Dózsa György unokájánál, a forradalmas szívet frigyládként a proletároknak küldő költőnél, aki váteszként hívja és sürgeti a dunai népek testvériségének holnapját.

Az első világháború után kisebbségi helyzetbe jutott erdélyi magyarság többségét felkészületlenül érte az Ismeretlen Végzetként érzékelt történelmi fordulat, amely előtt valóban „fehér zászló“-val állt, ahogy azt egy korabeli napilap vezércikke megállapította. Az osztályharcos munkásszervezetek és a többi haladó-demokratikus erők kivételével senki sem tudta, mi a teendő, noha az új helyzetben egyre sürgetőbbé vált a szorongató kérdés: „mi lesz a sorsunk?“ A volt uralkodó osztályok képviselői — mint ismeretes — előbb a tétlen csodavárásba menekültek, majd a horthyzmus irredenta politikájának szolgálatába szegődve, a felelőtlenül-bűnös optimista jövőszemléletet terjesztették. E szemléletre és a vele

kapcsolatos magatartásra pedig a Széchenyi megfogalmazta bírálat volt változatlanul jellemző: a „Magát szünetnélküli álmokban hintázni szerető Hunnia“.

Az élni akarás, a realista tájékozódás követelményeinek hangot adó demokratikus írók, publicisták és közéleti emberek azonban szakítottak mind a revíziós délibabokkal, mind a paradox módon ugyancsak „Budapestről jövő vigasztalan, temetkezést emlegető álromantikával“ (Szekfű Gyula i.m. 466.). Az új élet megszgyeit keresve, Kós Károly a közös jövő távlatait tárja fel: „Hogy mi lesz Erdély népének és kultúrájának útja a jövőben, az jórészen Erdély népeitől függ. A história bizonyítása szerint Erdély azoké a népeké volt, akik ezt a földet, ezt a sorsot és ezt a pszichét vállalták, és azoké lesz a jövőben, akik azt a jövőben vállalni fogják.“ (Kós Károly: *Erdély*. Kolozsvár, 1929. 87—88.) A *kezdeti transzilvanizmus e hitvallásában* — az egész koncepcióban rejlő számos mitikus elem ellenére — *azt az első jövőképet kell méltatnunk, amely Erdély demográfiai tényeire, az összekötő múltra hivatkozva, valós perspektívát bontott ki az itteni magyarság előtt.* Erdemül nem csupán újító bátorságát és valóságűségét kell elismernünk, hanem hangsúlyozni akarjuk, hogy a felvillantott jövő beteljesítését az itteniek együttesen vállalt feladataként fogja fel. Kós Károly víziójában — még az ösztönűség síkján — szerves egységben jelentkezik tehát a jövő előrejelzése és a jövőalakítás. Ugyanezt a motívumot észlelhetjük egyébként mindazoknál a transzilvanizmushoz közelebb vagy távolabb álló szerzőknél (Makkai Sándor, László Dezső, Tavasz Sándor, Imre Lajos, Vita Zsigmond és mások), akik az itteni magyarság fennmaradását és az együttélést az erkölcsi felelűség jegyében, hivatástudatból kívánják szolgálni.

A nagy gazdasági válság, a fokozódó elnyomás és az erűsödű munkásmozgalom hatására radikalizálódű értelműsűgiek a nép felű fordulnak, hogy a paraszt-ságban lássák a magyarság jövőjének alapját. Ez a jövőszemlélet feltételezi, sűt megköveteli egyrészt az együttélést állandű jellegének tudatosítását, másrészt a falu felemelésére, a nemzetisűgi intézműnyek kiépítésére irányulű szervezű munkát.

Míg a „kisebbsűgi sors“-ról elműlkedű bölcselűk örűk etikai kategóriákban, fűkűnt a valláserkűlcsiekben, próbálják kifejezni ennek az önmagában felfogott sorsnak a várható alakulását (vű. Balázs Sándor: *Sors és magatartás*. Korunk, 1972. 2.), Mikű Imre sokat emlegetett ifjúkori könyvének zárűfejezete marxista ihletűsű szociológiai megközelítésben foglalkozik a nemzetisűgi kérdűs jövőjével. Ebben a hozzáállásban a nemzetisűgi kérdűs nem csupán a műlt és a jelen, hanem a jövő tekintetében is a társadalomfejlűdűs szerves részeként jelentkezik. Ez a fejlűdűs pedig a népek békűs együttműködésének irányába mutat. Mikű prognűzísának nagy értékei, hogy egyrészt szakít mindenfajta elszigetelűdűssel vagy autarkias irányzattal, másrészt pedig egybekapcsolja a nemzetisűgi tűrekvűseket az orszűg kizsáknyult és elnyomott tűmegeinek osztályharcával; „...ha tűnylen a jövőt akarjuk munkálni — írja —, világrámlatokba kell bekapcsolnunk a magunk csekűy erűit s azoknak kell megtalálnunk a sajátűs megvalűsulási műdjait Erdélyben.“ (Mikű Imre: *Az erdűlyi falu és a nemzetisűgi kérdűs*. Kolozsvár, 1932. 124.) Tűlzás nélkül állíthatjuk, hogy Mikű koncepciójában már megtalálhatűk egy korszerű nemzetisűgi jűvűkutatás és jűvűformálás legfontosabb szempontjait.

A modern tudoműnyos jűvűkutatás abbűl az alaptételbűl indul ki, hogy nincs, nem is lehetsűges egyértelműen meghatározott jűvű, ahogy azt a különbűzű tudoműny elűtti (vallásos szellemű, idealista vagy mechanicisztikus determinista) irányzatok feltételeztűk. Mindig tűbb lehetsűges jűvűvel kell számolnunk, eppen ezűrt a jűvűkutatás tulajdonképpen a *jűvűk kutatása*. Szaknyelven ezt

úgy szokták kifejezni, hogy a társadalmi előrelátás *sztochasztikus*, valószínűségi jellegű, mivel az emberi társadalom nyitott rendszer, alakulásában, fejlődésében új, előre nem látható tényezők léphetnek működésbe. A bizonytalansági együtt-ható csökkenthető, de teljesen nem küszöbölhető ki.

J. Besztuzsev-Lada szovjet futurológusnak köszönhetően felismerhettük a jövőbeni társadalmi folyamatok vizsgálatának paradoxonjait is. A *jövőbe nyitott ablak* (Moszkva, 1970) című könyvében Besztuzsev-Lada kifejti, hogy minél mélyebb valamely jövőbeni társadalmi probléma elemzése, annál nyilvánvalóbbá válik egyértelmű értékelésének képtelensége. Minden ilyen irányú kísérlet csak feltételes, megközelítő lehet. A másik, az ún. prognosztikai eltolódás paradoxona — Besztuzsev-Lada szerint — abban rejlik, hogy, éppen az említett sztochasztikus jelleg következtében, az előrejelzett jelenségek csak viszonylagosan felelnek majd meg tényleges jövőbeni állapotuknak. Ez az eltolódás már csak azért is bekövetkezik, mert bizonyos nem kívánatos alakulások, események elkerülése végett befolyásoljuk fejlődésüket, s így módosítjuk őket.

Ossip K. Flechtheim, a futurológia névadó atyja, nyomtatékosan felhívta a figyelmet arra, hogy nem szabad tartózkodni a kedvezőtlen lehetőségek feltárásától (O. K. Flechtheim: *Futurológia: Möglicheiten und Grenzen. Praxis*, 1969. 3—4.). Ez nincs egyébként ellentétben a társadalmi előrelátás — Besztuzsev-Lada megállapította — normatív funkciójával, a választott eszmények jegyében kedvezőnek ítélt helyzetek előrejelzésével.

Szükségesnek láttuk közbeiktatni ezt a kis elméleti-módszertani kitérőt, hogy a mai jövőkutatás szempontjából elevenítsük fel Makkai Sándor annak idején nagy vihart felkavaró cikkét (*Nem lehet. Láthatár*, 1937. 2.), amelyben — mint ismeretes — kilátástalannak, emberileg méltatlannak és erkölcsileg lehetetlennek minősítette a kisebbségi létet. A volt erdélyi református püspök, a kisebbségi helyzetállásnak, az új élet megszervezésének, egy új értékrend megteremtésének kiemelkedő szószólója — repatriálása után — hirtelen megoldhatatlannak nyilvánította a kisebbségi kérdést, és ábrándként utasította el azt a — szerinte — liberális szellemű koncepciót, hogy az emberiség kinövi gyermekbetegségeit: a nacionalizmust és a faji elfogultságot. Makkai megváltozott optikájában a kisebbség kultúrája a nemzeti művelődéstől való elszakíthatóságában elsorvadásra van ítélve, lelkületében pedig elkerülhetetlen torzulások állnak elő.

Az említett tételek fényében megállapíthatjuk, hogy Makkai diagnózisa, illetve prognózisa nem azért marasztalható el, mert bizonyos kóros jelenségek észlelése után kedvezőtlen, mondhatni borúlátó jövendölésekbe bocsátkozik. Alapvető tévedése, döntő hibája inkább abban rejlik, hogy egyszerűen meghosszabbítja, extrapolálja az akkor észlelt tüneteket anélkül, hogy sztochasztikus jellegükkel (a tőkés-földesúri rendszerből származó meghatározottságukkal), valamint az emberi cselekvés változtató szerepével számolna. Jövőképe — éppen ezért — nemcsak valóságmegközelítő művöltában bizonyult tévesnek, hanem leszerelően, demoralizálóan hatott a korabeli kisebbségi közéletre.

A történelem viszont a jövőnek azt a változtatást valósította meg, amelyet a marxista tudományos előrelátás vonalán a Román Kommunista Párt fogalmazott meg a nemzeti kérdés megoldását illetően, s azokat a MADOSZ-ban és a Korunk körül tömörült nemzetiségpolitikusokat igazolta, akik a romániai magyarság létét és fennmaradását az ország demokratizálásában, majd szocialista átalakításában látták biztosítottak, akik nem csupán előre jelezték ezt a holnapot (a mi jelenünket), hanem — szövetségben a román demokrácia erőivel — küzdöttek is e jövőkép életbe ültetéséért. Az utólagos történelmi igazolás természetesen nem

jelenti azt, hogy várakozásaink mindenben reálisnak bizonyultak. A kitűzött cél, a harcot bevilágító eszmény nem abban az ütemben és nem abban a formában vált ténnyé, ahogy azt — sokszor naivul — elképzeltük. Az alapvető tendenciákat tekintve azonban — nem tévedtünk.

„A jövő már megkezdődött” — szögezte le Robert Jungk, a futurológia egyik jeles művelője. Szellemes, s egyben mélyenszántó paradoxonja a mi esetünkben azt sugallja, hogy a nemzetiségi jövő előrelátása és alakítása a mából indul ki, anélkül azonban, hogy adott helyzet pusztá meghosszabbítása lenne. Az ilyen irányú vizsgálódások szempontjából rendkívüli jelentőségű továbbá az a felismerés, hogy a nemzeti kérdés megoldását, a már elért lényegi, történelmi eredmények alapján, olyan folyamatként kell kezelnünk, amely — per definitionem — a jövőbe nyúlik, új és új megoldásokkal az élet, a fejlődés megszabta követelmények szerint. A nemzeti-nemzetiségi politika ily módon szükségszerűen a jövő dimenzióját igényli, mintegy kifejezve, hogy a nemzetiség egzisztenciálisan érdekelt a holnapok feltárásában és modellálásában. A szocialista, egyenjogú nemzetiségnél ezt az orientációt már nem annyira a bizonytalanság érzete, mint inkább azoknak a mai kedvező gazdasági, társadalompolitikai és eszmei feltételeknek a tudatosulása táplálja, amelyek között a jövő előrejelzése és ellenőrzése hatékonyan keresztülvihető. Igazat kell adnunk J. McHale-nak abban, hogy a jövő valamely képének ösztönzésére az ember könnyebben fogadja el a mátt, és jelentést kölcsönöz a tegnapiak. A múlt, a jelen és a jövő kapcsolatának valóban dialektikus értelmezése egyébként megkülönböztetett fontosságú a nemzetiségi lét és jövő-kutatás szempontjából. A múlt nem tűnik el nyomtalanul, hanem sok tekintetben meghatározza a jövőt. A sajátosságokat őrző hagyomány szerepe — érthető módon — igen számottevő a nemzetiség tudatában. A jövőt azonban nyilván nem tekinthetjük a múlt pusztá folytatásának a változatlan jelen közvetítésével. Mind a jelen problémáiban megrekedő távlat nélküli empirizmus, mind az egyoldalú vagy túlzott múltba fordulás súlyos károkat okozhat közéletünkben. Az utóbbi magatartás képviselői ugyanis — McHale találó megjegyzése szerint — változatlanul a második világháború, sőt a századforduló előtti paraméterekben gondolkodnak. Közvéleményünkben — éppen ezért — mind nagyobb teret kell elfoglalnia a jövő felé forduló mentalitásnak és magatartásnak.

A jövő elképzélése és előkészítése lehetetlen bizonyos eszmények és értékek elfogadása nélkül. A jövőkutatás számba veszi — sine ira et studio — a lehetséges jövőket, felderíti az objektív fejlődéstendenciákat (rövidebb vagy hosszabb távon), s e funkciójának hatékonysága egyenes arányban nő a feltárt jövőváltozatok számával. Ebben a szakaszban a jövőkutatás — mondhatni — még „értékmentes”, a fogalom weberi értelmében. Feladatait ezzel azonban még nem teljesítette. A számba vett variánsok alapján ki kell azután dolgoznia a megfelelő terveket, megoldásokat és intézkedéseket, majd pedig a preferenciális választás szakasza következik, s itt már *nélkülözhetetlen az értékek opciója, az értékek jövőbeni változásának, új értékek megjelenésének előrelátása.*

Az axiológiai mozzanat szerves, elidegeníthetetlen része tehát a jövőkutatásnak, amely ilyenképpen sem lehet apolitikus vagy ideológiamentes. Világszerte erősödik az ún. *prospektív humanizmus*, a társadalmi előrelátásnak az az áramlata, amelynek képviselői — szemben a technokrata, pusztán a műszaki-gazdasági vál-

tozasokra figyelő irányzattal — az emberi tényezőt tekintik vizsgálódásaik alfájának és ómegájának. Az összes előrelátható, elkészíthető, lehetséges jövők, az ember jövői, az ő szükségleteit és szabad, sokoldalú fejlődését hivatottak biztosítani. Csak az emberi élet perspektívájában válhat a jövőkutatás olyan tudomány, amely valóban a haladás ösztönzője és eszköze. Joggal figyelmeztet azonban Radovan Richta és Ota Šulc, hogy a jövő tudományát fémjelző humanizmusnak nem szabad külsődlegesnek vagy önkényesnek lennie. Munkaközösségük éppen ezért a tudományos-műszaki forradalom várható fejleményeinek összefüggésében vizsgálta az emberi tényező szerepét. Richta és munkatársai megállapították, hogy míg az első ipari forradalom következtében e tényező fajsúlya a géphez viszonyítva csökkent, a most kibontakozó forradalmi átalakulásban az ember és képességei mind nagyobb szerepet játszanak. A prognózisnak is elsősorban velük kell foglalkoznia (Radovan Richta—Ota Šulc: *La prévision de l'avenir et la révolution scientifique et technique. Revue internationale des sciences sociales*, 1969. 4.).

A nemzetiségi jövőkutatás és választott értékrendje a prospektív humanizmus emberközpontú szemléletét s azokat az értékeket vallja magáénak, amelyeknek érvényesülése a nemzetiség létét és fejlődését szavatolják. Az egyenlőség, az anyanyelvű művelődés, az együttélés és a népek testvériségének értékeire gondolunk többek között, s ez az opció éppúgy nem önkényes, mint a tudományos-műszaki forradalom várható menetétől megszabott homocentrizmus.

Mire támaszkodik az említett értékek jövőbeli érvényét feltételező prognózis, és mi kidolgozásának útja-módja? Az utóbbi kérdést illetően a prospektív humanizmus hívei hangsúlyozzák a közvéleménynek, a tájékozódás szabadságának, a tájékoztatás demokratizmusának szerepét a preferenciális választásban. Létérdekeket érintő döntésről van szó, s éppen ezért a szakemberek előrejelzéseit az érdekelt etnikai csoport közvéleményének kell ellenőriznie, elfogadnia, illetve módosítania, hogy azonosítva magát velük, tévékenyen bekapcsolódhassék a jövő tudatos alakításába. E folyamat viszont feltételezi, sőt megköveteli a vitát, a különböző (gyakran ütköző) jövőképek kritikai szembesítését, a minél teljesebb participációt.

A nemzetiségi jövő kutatása, mint mindenfajta prognosztika, nem egyszeri aktus, hanem megszakítás nélküli, az új tényekre és tendenciákra érzékenyen reagáló, összetett tudományos törekvés. Amikor tudományos jellegét hangsúlyozzuk, azt emeljük ki, hogy a nemzetiség jövőjét az *általános társadalomfejlődést meghatározó törvényszerűségek alapján* kívánjuk jelezni. Nem mondunk le erről a képzelőerő — Robert Jungk sugalmazása szerint — termékenyítő „hatalomra juttatásá”-ról sem. Ez a szemlélet nem azonosítható a merev, egyértelmű determinizmus felfogásával. Tudatában vagyunk a prognózisok viszonylagosságának, ezt viszont a szakadatlan önellenzés, a valósággal történő szembesítés, az önkigazítás segítségével igyekszünk ellensúlyozni.

Vizsgálódásainkra is érvényes az a szabály, hogy a prognózisnak mindig egy bizonyos rendszerre kell vonatkoznia, a más rendszerekkel adott dinamikus kölcsönhatásában. Konkrétan mindez annyit jelent, hogy a romániai magyarság jövőjét az ország forradalmi átalakulásának, a sokoldalúan fejlett szocialista társadalom építésének keretei között vázoljuk fel. A nemzetiség létét meghatározó ismérvekből következően ez az előrejelzés csak a román szocialista nemzettel és a többi nemzetiséggel való jövőbeni együttélés koordinátái között lehet hitelesen távlatos. E korrelációk pedig maguk is tágabb összefüggésekbe illeszkednek.

Jövőszelemléletünk planetáris, összemberi víziót igényel, ami a világfolyamatok tudatosítását, közelebről pedig a szomszédos, délkelet-európai, szintén szocializmust építő országok jövőndő fejlődésének, a velük mind erősbödő együttműködésnek figyelembevételét feltételezi.

A romániai magyarság jövőjének képe tehát egyrészt az egész ország szocialista útját előrevetítő kutatások, távlati tervek, másrészt a kifejezetten nemzeti-ségi vonatkozású prognózisok megvilágításában rajzolódik majd ki. Az utóbbiaknak az itteni magyarság demográfiai, gazdasági, társadalmi, politikai és kulturális fejlődését kell előrejelezniük, konkretizált válaszokat keresve az alapvető, sorsdöntő kérdésre: mi a nemzeti-ségi lét perspektívája, mi sajátos azonosságának jövője?

A feleleteket annak a biztató távlatnak az ösztönzésére fogalmazhatjuk meg, amelyet a marxista—leninista társadalomfelfogás szellemében a nemzet és a nemzetiség jövőjéről a legutóbbi pártdokumentumok tártak fel. Mind a szocialista nemzet, mind a szocialista nemzetiségek előtt a fejlődés széles perspektívái nyíltak meg; a nemzetiségeknek megvan és meglesz a maguk helye az előttük álló történelmi korszakban; megőrzik, illetve továbbfejleszhetik kollektív egyéniségüket. E jövő a román nemzet és az együttélő nemzetiségek testvériségének, egységének további megszilárdulását hordozza magában.

Ez a távlat a nemzet, illetve a nemzetiség mai és holnapi nélkülözhetetlen pozitív szerepének felismeréséből és abból az érték-opcióból bontakozik ki, amelyet a harmadik világban zajló hatalmas arányú nemzetépítés, a fejlett tőkés országokban megélnékülő nemzetiségi és regionalista mozgalmak, valamint a szocialista nemzetek felvirágzásának általánosítása alapján a prognosztikai humanizmus sugall.

Jövőképzünk azonban csak körvonalaiiban felvázolt. A megindítandó részlet-kutatásokra vár, hogy a kontúrokat tartalommal telítsék, és operacionálizált eredményeikkel, gyakorlati következtetéseikkel a jelen kritikáját és átrendezését sarkallják.

Magyarországi Szocialista Párt
Központi Bizottságának elnöke **Gáll Ernő**

A TERMELŐERŐK TERÜLETI ELOSZTÁSÁRÓL

Több mint négy év telt el az ország területi-közigazgatási átszervezése óta. Mint ismeretes, ezt a nagyarányú átalakítást az 1967-es országos pártkonferencia irányvonalainak megfelelően hajtottuk végre, és célja nem csupán az államadminisztráció további javítása volt, hanem a gazdaságfejlesztő tényezők ésszerűbb területi elosztásának biztosítása is. Az azóta eltelt időszakban sokat tettünk ez utóbbi cél megvalósítása végett, s a júliusban megtartott Országos Konferencián a főtitkári jelentés joggal állapíthatta meg, hogy „...a területi-közigazgatási átszervezés nagyjelentőségű volt a párt ama politikájának megvalósításában, amelynek célja a termelőerők harmonikus fejlesztése az ország egész területén, az összes